

CAP

Prevenција zlostavljanja djece

15 GODINA CAP-a

SVAKO DIJETE
IMA PRAVO BITI
SIGURNO, JAKO
I SLOBODNO

SADRŽAJ

Što je CAP program i zašto je važan?	2
CAP iz različitih perspektiva	3
Struktura CAP programa – varijante i aktivnosti	9
Kako CAP program pristupa prevenciji	13
Provedba CAP programa u Hrvatskoj	13
Mreža podrške CAP programu	15
Evaluacija i kontrola kvalitete	17

15 GODINA CAP-a

Poznato je da se nasilje ne može uvijek izbjeći jer se može dogoditi bilo kada i bilo gdje, a osim toga, u 80% slučajeva, zlostavljač je netko koga djeca poznaju. Djeca su rizična skupina podložna zlostavljanju bez obzira na svoju rasu, vjeru, spol ili društveno-ekonomski status. Zbog toga su strategije preveniranja zlostavljanja nužno potrebne svoj djeci svijeta.

CAP program je razvijen 1978. godine u Sjedinjenim Američkim Državama, a do danas se proširio u 30-ak zemalja svijeta. CAP se temelji na filozofiji ojačavanja i osposobljavanja – vjerovanju da svi ljudi imaju pravo na informacije, vještine i strategije kojima mogu steći kontrolu nad svojim životima, odnosno da svatko ima pravo biti siguran, jak i slobodan. Ova filozofija čini podlogu svih aktivnosti svakog od CAP-ovih projekata diljem svijeta.

Što je CAP program?

Ciljevi CAP programa su:

CAP (čit. kap; akronim od Child Assault Prevention) je program primarne prevencije zlostavljanja koji osnažuje djecu u sprječavanju napada od strane vršnjaka, napada nepoznate osobe (otmica) i napada od strane poznate odrasle osobe. CAP nastoji integrirati najbolje izvore pomoći u zajednici kako bi se smanjila ranjivost djece i mladih na verbalno, fizičko i seksualno zlostavljanje.

- Smanjiti ranjivost djece i njihovu izloženost različitim oblicima zlostavljanja kvalitetnim informiranjem i poučavanjem učinkovitim preventivnim strategijama.
- Potaknuti lokalnu zajednicu da sprječavanje nasilja među ljudima, a posebno zlostavljanja djece, prepozna kao svoj važan cilj i nastojanje.
- Potaknuti obrazovne institucije na sustavan pristup prevenciji zlostavljanja djece.
- Svi CAP-ovi programi polaze od stava da napad predstavlja kršenje, ugrožavanje osnovnih ljudskih prava i da svi imaju pravo biti sigurni, jaki i slobodni. Ključne strategije kojima se uči djecu su: zalaganje za sebe, učinkovita komunikacija te traženje podrške i pomoći.

CAP radionice obrađuju tri oblika nasilja:

1. međuvršnjačko nasilje
2. napad nepoznate odrasle osobe
3. napad poznate odrasle osobe

Zašto je CAP važan?

- U pristupu prevenciji nasilja nad i među djecom, CAP polazi od filozofije ojačavanja i educiranja – svi ljudi, pa tako i djeca, imaju pravo na informacije, vještine i strategije kojima stječu kontrolu nad svojim životima.
- Kao polazište za razumijevanje što je to nasilje i zlostavljanje, CAP koristi osnovna ljudska prava, a zlostavljanje objašnjava kao povredu prava.
- Jedini je program primarne prevencije koji se, osim problemom vršnjačkog nasilja, bavi i prevencijom seksualnog zlostavljanja djece.
- Upućuje djecu u korisne i primjenjive vještine učvršćujući njihovo povjerenje u vlastite sposobnosti rješavanja problema, čak i u kriznim situacijama.
- Omogućuje kontinuitet u preventivnom djelovanju kroz sveobuhvatan i sustavan pristup prevenciji u skladu s razvojnim obilježjima djece.
- Upoznaje djecu sa sustavom podrške u zajednici.

CAP iz različitih perspektiva

CAP iz perspektive odgojno-obrazovnih ustanova

Preventivno djelovanje jedan je od temeljnih odgojnih ciljeva i obveza odgojno-obrazovnih ustanova. "Školska ustanova obvezna je učeniku osigurati provedbu programa kojima se promiče zaštita njihovih prava, sigurnost i zdravlje..." te "implementirati postojeće preventivne i intervencijske programe". (Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, NN br.132/13)

Ravnateljima i stručnim suradnicima pri odabiru preventivnih programa važno je znati prednosti CAP programa:

- CAP program **verificiran** je od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa kao program primarne prevencije od 2009. godine.
- Program osigurava **cjelovit pristup prevenciji**: svi odrasli (osoblje odgojno-obrazovne ustanove i roditelji) i djeca jedne generacije (razred ili predškolska grupa) sudjeluju u njegovom provođenju.
- Omogućuje **kontinuitet u preventivnom djelovanju** (sustavan pristup primarnoj prevenciji) u skladu s razvojnim obilježjima djece budući da postoje različite varijante programa – za predškolske ustanove (Predškolski CAP), osnovne škole (Osnovni CAP za niže razrede i Teen CAP za više razrede) i srednje škole (Teen CAP program).
- Razvijena je varijanta programa za **djecu s razvojnim teškoćama i mlade s invaliditetom** (Special Needs CAP).
- Program sadrži i **mogućnost intervencije** – individualni razgovori s učenicima nakon radionice omogućuju pružanje pomoći djetetu koje doživljava neki oblik nasilja.
- CAP program je **komplementaran kurikulumu Zdravstvenog odgoja** u dva modula: Prevencija nasilničkog ponašanja, te Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje.

Za sustavnu provedbu CAP programa potrebno je educirati **vrtičke/školske timove** koji bi program provodili u okviru radnog zaduženja kao dio **vrtičkog/školskog kurikuluma**. Edukacijom za buduće CAP pomagače na kojima se sudionicima predstavlja

*"Postoje brojni preventivni programi koji se provode unutar odgojno-obrazovnih ustanova s ciljem sprječavanja nasilja. Među evaluiranim preventivnim programima učinkovitima su se pokazali **CAP program i UNICEF-ov program 'Za sigurno i poticajno okruženje u školama'** pa ih je poželjno i dalje poticati."*

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu

CAP program, filozofija CAP-a i radionice za djecu, odnosno mlade, kao i sadržaj predavanja za roditelje i osoblje, osposobljavaju se stručnjaci za rad i primjenu CAP programa. Nakon edukacije CAP pomagači mogu provoditi CAP u svojoj ustanovi. Tim za Predškolski i Osnovni CAP čine minimalno 3 osobe, odnosno minimalno 2 osobe za Teen CAP. Udruga roditelja “Korak po korak” u suradnji s jedinicama lokalne i regionalne samouprave osigurava sredstva za superviziju timova, edukaciju novih pomagača i tiskanje pratećih materijala.

CAP iz perspektive učitelja

Pedagoški rad svakog učitelja uključuje djelovanje na području prevencije neprihvatljivog ponašanja i zaštite psihofizičkog zdravlja djece. Osim neposrednog rada s učenicima koji provodi CAP tim u vašem razredu, CAP program učiteljima nudi metodološki okvir za sustavan rad u području prevencije nasilja. Naime, na satovima razrednog odjela potrebno je obnavljati stečena znanja i vještine (temeljne poruke o dječjim pravima, asertivnosti, traženju pomoći te vještinama samozaštite) te primjenjivati naučeno na problemskim situacijama iz školske svakodnevice.

Rezultati evaluacije programa među učiteljima su općenito vrlo pozitivni te pokazuju da učitelji daju podršku provedbi programa. Većina učitelja smatra da su učenici u potpunosti razumjeli i usvojili strategije zaštite od napada, a gotovo svi smatraju CAP radionicu neosporno korisnom za učenike. Najvažnijim učinkom programa u razredu smatraju poboljšanje komunikacije s učenicima – učenici lakše prepoznaju i češće prijavljuju nasilno ponašanje, a spremniji su i pružiti podršku vršnjacima. Kontinuirana i otvorena komunikacija o nasilju i zaštiti od napada učenicima pruža osjećaj da škola brine o njihovoj sigurnosti i uvjet je za pravovremeno uočavanje i rješavanje problema u školskom okruženju.

Komentari učitelja:

- CAP kod djece razvija samopouzdanje i spoznaju da ne moraju biti žrtve i trpjeti zlostavljanje.
- Učenici osvješćuju što to uopće znači zlostavljanje i koji su sve načini zlostavljanja te ih onda znaju i identificirati.
- Učenici su osjetljiviji, prepoznaju nasilje, razvijaju povjerenje u učitelja.
- Učenici su naučili da se svako nasilje mora prijaviti učiteljima i/ili roditeljima.
- Učenici su jedni drugima govorili što treba napraviti u slučaju opasnosti ili nasilja.

CAP iz perspektive CAP pomagača

CAP program predstavlja priliku za stručno usavršavanje i profesionalni izazov za učitelje, odgojitelje i stručne suradnike koji se odluče sudjelovati u njemu. Provedba programa unutar ustanove zahtijeva timski rad CAP pomagača u svim fazama – od **pripreme, planiranja i organizacije do izvedbe predavanja i radionica te evaluacije**. Iako se program bavi prvenstveno edukacijom, CAP pomagači su osposobljeni i za vođenje individualnih razgovora s djecom, što uključuje vještine rješavanja problema i znanje o kriznim intervencijama ukoliko se otkrije slučaj nasilja.

Zašto postati član CAP tima?

Učiteljice koje sudjeluju u provedbi CAP programa ističu:

- “Stekla sam nove kompetencije za svakodnevni rad s učenicima, osobito vještine komunikacije o problemima koje djeca doživljavaju.”
- “CAP program sam doživjela kao profesionalno obogaćivanje, izašla sam iz uloge učiteljice i ušla u novu, pomagačku ulogu.”
- “Poticaj su nam odlične reakcije djece, korisna znanja koja im pružamo i koja ih oslobađaju straha.”
- “Djeca nas prepoznaju kao osobe od povjerenja, čak i nakon provedbe programa pozdravljaju nas na školskim hodnicima i traže pomoć kad imaju problem.”
- “Odlučila sam sudjelovati u programu jer je sukladan mojoj osobnoj filozofiji o pomaganju i zaštiti slabijih članova društva, pa tako i djece.”

“Tijekom proteklih osam godina Udruga roditelja ‘Korak po korak’ provodila je CAP program u svim velikogoričkim osnovnim školama. U CAP programu sudjelovalo je oko 700 zaposlenih u osnovnim i srednjim školama, oko 2500 roditelja i više od 3700 učenika. Evaluacija programa je pokazala izuzetno visoku razinu zadovoljstva stečenim znanjima i vještinama među polaznicima. Povratne informacije iz škola ističu visoku razinu kvalitete provedenog programa... Vjerujemo da je CAP program izuzetno koristan i potreban ta da bi bilo od osobite važnosti kada bi se širio i razvijao kao sastavni dio školskih kurikuluma.”

Grad Velika Gorica, Upravni odjel za predškolski odgoj, školstvo i šport

CAP iz perspektive zajednice

Zajednicu čine skupine ljudi koje dijele životni prostor, a time i neke zajedničke interese i probleme te su upućeni jedni na druge. Jedan zajednički interes ljudi jest osigurati uvjete za zdrav razvoj djece, i to kroz mjere i aktivnosti na nacionalnoj, regionalnoj, ali i lokalnoj razini. Dok se obrazovanje, socijalna skrb i zdravstvo financiraju dominantno iz državnog proračuna, predškolski odgoj, sport i kultura financiraju se u većoj mjeri iz proračuna jedinica lokalne samouprave. Postojanje jedinica lokalne samouprave omogućava upravu koja učinkovitije prepoznaje potrebe građana. Lokalna zajednica kroz suradnju različitih dionika kao što su institucije ili ustanove, organizacije civilnog društva ili lokalna samouprava, može pridonijeti rješavanju društvenih problema i prevenciji rizika za zdravo odrastanje djece.

Podržavajući provedbu CAP programa, jedinice lokalne samouprave pridonose povećanju sigurnosti djece i izgradnji zajednice koja će učinkovitije prevenirati nasilje nad i među djecom na sustavan način, pomoću evaluiranih aktivnosti koje uključuju odgojno-obrazovne ustanove, roditelje i samu djecu.

CAP program **verificiran** je od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te pridonosi provedbi nacionalnih i međunarodnih dokumenata za zaštitu djece:

- Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012.
- Nacionalne strategije za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020. (u izradi)
- Programa aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima
- Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih
- Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od spolnog zlostavljanja i iskorištavanja
- Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta

“Ocjenjujući rezultate provedbe CAP programa izuzetno korisnim u cilju sustavne prevencije zlostavljanja djece i osiguranja kontinuirane provedbe programa, sukladno članku 10. i 11. Zakona o pravobranitelju za djecu (NN br. 96/03), podršku CAP programa preporučamo svima koji su u prilici odlučivati o financiranju programa za zaštitu prava i interesa djece, a naročito predstavnicima lokalne i regionalne samouprave.” (Pravobraniteljica za djecu, 2007.)

CAP iz perspektive roditelja

Razgovor s djetetom o nasilju roditelji često smatraju nelagodnim zadatkom – boje se da dijete dodatno ne uplaše, a seksualno nasilje za mnoge je roditelje još uvijek tabu tema i ne znaju kako joj pristupiti pa razgovor s djetetom odgađaju “dok još malo ne odraste”. Međutim, iskrena i kontinuirana komunikacija s djetetom o svemu što mu se događa najvažniji je korak u prevenciji nasilja koji roditelji mogu poduzeti. Predavanje u okviru CAP programa je, smatra većina roditelja, poslužilo kao poticaj za otvorenu komunikaciju s djecom o osjetljivoj temi napada i pružilo konkretne smjernice za razgovor.

Većina roditelja izražava zadovoljstvo CAP programom, kako predavanjem za roditelje tako i radionicom za učenike. CAP-ova radionica prema mišljenju roditelja imala je višestruke pozitivne učinke na djecu – svjesnija su opasnosti i imaju više informacija, lakše prepoznaju nasilje i opasne situacije, znaju kako se zaštititi i obraniti i sklonija su povjeriti se nekome te zatražiti pomoć.

Komentari roditelja:

- Nakon predavanja lakše sam se odlučila na iskren i jednostavan razgovor s djetetom.
- Smatram da je program dobar i da djeca puno toga mogu naučiti.
- Program je dobar i za roditelje i za djecu jer roditelji premalo razgovaraju s djecom o tome, a i kad razgovaraju, čine to na pogrešan način.
- Djeca su osjetljivija za probleme vezane uz nasilje.
- Naučio sam na što sve treba upozoriti dijete.
- Za nas roditelje to puno znači i želimo vam zahvaliti što brinete za budućnost naše djece.
- Program je hvalevrijedan. Stariji drukčije razmišljaju od djece i zato vam hvala na uloženom trudu. Zahvalni roditelj.

CAP iz perspektive učenika

Djeca su rizična skupina jer im nedostaju informacije o zlostavljanju djece i načinima preveniranja zlostavljanja, bespomoćna su i nesamostalna, te izolirana od izvora podrške i pomoći. Mnoga djeca trpe nasilje prepuštena sama sebi, ne znajući što bi mogla učiniti. Često im nedostaje vještina asertivnosti te se ili povlače ili reagiraju agresivno.

Učenici su kao najvažniju poruku CAP radionice najčešće navodili da sada znaju kako se obraniti od napada i nasilnika. Od konkretnih sadržaja osobito upečatljivima pokazali su se savjeti vezano za ponašanje u kontaktu s nepoznatim osobama te vještine samoobrane, a adolescenti dodatno ističu korisnost teme o seksualnim napadima.

Učenici su upamtili svoje pravo na sigurnost, naučili su da svoje probleme trebaju nekome povjeriti te da sukobe trebaju rješavati bez nasilja.

Komentari učenika

- Zapamtio sam kako se obraniti bez tučnjave.
- Treba više takvih radionica da i druga djeca nauče što i mi.
- Hvala vam što ste mi pomogli.
- Ne smijemo biti naivni.
- U CAP radionici sam naučio da nikad ne sjedam u auto s nepoznatim čovjekom i da sve kažem roditeljima.
- Mislim da je ova radionica jako korisna i jako važna za djecu.
- Poručujem onima koji tuku druge da to više ne rade.
- Osjećam se sigurnije.
- Voditelji su nam pomogli da naučimo da žrtve nisu krive i da im treba pomoć.
- Samo tako nastavite, važno je educirati mlade o tome.

Struktura CAP programa

CAP program ima nekoliko varijanti (kurikuluma) koje su namijenjene djeci različite dobi i potreba, ali sve uključuju obučavanje djece, kao i obučavanje djeci važnih odraslih – njihovih odgojatelja ili učitelja te roditelja ili skrbnika:

- obučavanje osoblja škola/vrtića
- obučavanje roditelja/skrbnika
- obučavanje djece.

OBUČAVANJE ODRASLIH

Prethodi obučavanju djece. Osoblje škole i roditelji upoznaju se s preventivskim i osnažujućim strategijama koje će djeca učiti na svojim radionicama i kako najučinkovitije te strategije podržati u školi, kod kuće i u zajednici.

Predavanje za osoblje odgojno-obrazovne ustanove namijenjeno je svim zaposlenicima, jer svi trebaju biti temeljito upoznati s problemom zlostavljanja djece i kako im pomoći da sačuvaju svoju sigurnost. Predavanje uključuje: prikaz problema i aktualne statistike o zlostavljanju, pitanje o tome tko i zašto zlostavlja djecu, pokazatelje/simptome koji se najčešće vide kod zlostavljane djece, prikaz vještina komunikacije s djecom koja su možda zlostavljana, osvrt na zakonske odredbe u pogledu prijavljivanja zlostavljanja i zanemarivanja djece, te detaljno objašnjenje radionice za djecu.

Predavanje za roditelje/skrbnike uključuje slične informacije kao i za osoblje: prikazuje statističke podatke i neka najčešća kriva tumačenja o zlostavljanju, daje pregled zakonskih odredbi oko prijavljivanja zlostavljanja te načina kako identificirati zlostavljano dijete. Detaljno se upoznaju sa sadržajem radionice za djecu te dobivaju brošure s informacijama i uputama kako raditi s djecom kod kuće. Upoznaju se s izvorima pomoći u zajednici za slučaj potrebe.

OBUČAVANJE DJECE

U svakoj radionici djeca se poučavaju sljedećim osnažujućim vještinama:

1. zalaganje za sebe
2. podrška vršnjaka
3. povjeravanje odrasloj osobi od povjerenja.

Radionice za djecu bave se situacijama u kojima su povrijeđena dječja osobna prava, usredotočujući se na napad vršnjaka, napad nepoznate odrasle osobe (pokušaj odvlačenja, otmice) i napad poznate odrasle osobe.

Kroz vođenu grupnu raspravu, igranje uloga ili scenarije, djeca uče strategije kojima će se zaštititi i ostati **sigurni, jaki i slobodni**.

Različite varijante (kurikulumi) CAP programa:

- **Osnovni CAP** za djecu mlađe školske dobi
- **Predškolski CAP** za djecu predškolske dobi
- **TeenCAP** za adolescente
- **Special Needs CAP** za djecu s teškoćama u razvoju i mlade

“CAP program se u provedbi pokazao izuzetno kvalitetnim programom primarne prevencije zlostavljanja djece i samim time je prepoznat od strane djelatnika škole, roditelja, a osobito samih učenika, kao neophodan dio osnovnog odgoja i obrazovanja. ...povratne informacije dobivene evaluacijskim listićima, ali i kroz preporučavanje osobnih doživljaja (osobito učenika), daju nam potvrdu da smo odabrali dobar i koristan program te nas potiču da ga nastavimo provoditi i dalje.”

OŠ Mate Lovraka, Petrinja

Osnovni CAP

Radionice za učenike održavaju se u razrednim učionicama osnovnih škola, u trajanju od oko 60 minuta. Vode ih tri posebno educirane osobe – CAP pomagači/ce. Koristeći igranje uloga i vođenu grupnu raspravu, razredna radionica obučava djecu prepoznati potencijalno opasne situacije i učinkovito koristiti opcije koje su im dostupne u situaciji. CAP naglašava zalaganje za sebe, podršku vršnjaka i razgovor s odraslom osobom od povjerenja kao preventivne strategije. Pitanju napada pristupa se u okviru osnovnih ljudskih prava.

Nakon uvodne rasprave o “pravima” slijede 3 igrokaza, a nakon svakog igrokaza rasprava. Ova 3 igrokaza predstavljaju najčešća iskustva napada s kojima se djeca mogu susresti: dijete protiv djeteta (nasilničko ponašanje), odrasla nepoznata osoba protiv djeteta i napad koji uključuje odraslu osobu koju dijete poznaje. Igrokazi se koriste kako bi se djeci prikazale situacije u kojima mogu razmotriti različite uspješne strategije. Svaki se igrokaz igra dva puta. Prvi put dijete je prikazano kao žrtva. Nakon rasprave (brainstorming), igrokaz se igra ponovno, ovaj put kao “uspješna priča” u koju se uključuju sve pozitivne preventivne strategije do kojih se došlo kroz raspravu. Djeci se daje prilika da sudjeluju u podržavajućim ulogama kako bi vježbala pozitivno ponašanje.

U završnom igrokazu, razredna učiteljica se uključuje kao podržavajuća odrasla osoba koja će odgovoriti na dječju molbu za pomoć. Ovaj igrokaz daje djeci priliku vizualizirati što bi se dogodilo ako bi trebala razgovarati s nekim o problemu. On daje jasnu poruku djeci da su njihovi učitelji brižni i da su tu da im pruže podršku.

Radionica završava kratim ponavljanjem naučenih preventivnih strategija. Nakon radionice djeci se pruža prilika individualno razgovarati s CAP pomagačima. U takvim razgovorima naglasak je na učvršćivanju vještina naučenih tijekom radionice i jačanju uvjerenja djece da imaju pravo biti sigurna, jaka i slobodna. Učitelji ponavljaju naučene preventivne strategije sa svojim učenicima, kako bi ih djeca učvrstila i lakše koristila.

Predškolski CAP

Radionice se provode u vrtićima tijekom tri uzastopna dana, u trajanju od oko 30 minuta. Vode ih tri posebno educirane osobe – CAP pomagači/ce. Sadržaj radionica razvojno je primjeren, koriste se fotografije, igrokazi i posebno strukturiran razgovor kako bi se djecu poučilo pitanjima osobne sigurnosti. Igrokazi također predstavljaju tri najčešća iskustva napada s kojima se djeca susreću, a koriste se za stvaranje situacije u kojoj djeca kroz razgovor dolaze do uspješnih preventivskih strategija. Odgojiteljice uključuju ponavljanje CAP strategija u različite svakodnevne aktivnosti odgojnih skupina.

Teen CAP

Teen CAP radionice za učenike adolescente nude strategije za prevenciju nasilja. Vode ih dvoje certificiranih voditelja (najbolje ako su različitog spola) po jedan školski sat tijekom 3 uzastopna dana. Radionice uključuju raspravu o osobnim sigurnosnim pravima, vrstama napada i djelotvornim strategijama za snalaženje u potencijalno opasnim situacijama. Mladići i djevojke imaju odvojene radionice drugog i trećeg dana kako bi se potaknulo ugodnije okruženje za raspravu o pitanjima zlostavljanja od strane vršnjaka te seksualnog uznemiravanja i seksualnog zlostavljanja.

“U veljači 2010. započeli smo s primjenom ovog programa u odgojnim skupinama s predškolskom djecom. Programom su obuhvaćeni svi predškolci, njih 300 koliko ih svake godine polazi vrtić, kao i njihovi roditelji i odgajatelji. Reakcije djece, roditelja i odgajatelja su vrlo pozitivne, što se može vidjeti iz njihovih povratnih informacija u pisanom obliku te u crtežima i izjavama djece nakon radionica.”

DV “Kaštela”, Kaštela

Special Needs CAP za djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom

“Želimo nastaviti provedbu CAP-programa u našem Centru, jer ga držimo izuzetno korisnim i prijeko potrebnim za sigurniji i kvalitetniji život naših korisnika. To svakako potkrepljuju odlične reakcije djece uključene u radionice, kao i zainteresiranost roditelja te djelatnika koji su prisustvovali predavanjima.”

Centar za odgoj i obrazovanje
“Vinko Bek”, Zagreb

Djeca s teškoćama u razvoju posebno su ranjiva skupna za sve oblike zlostavljanja, kako od strane vršnjaka tako i odraslih. Djeci s teškoćama češće nedostaju socijalne, kognitivne i/ili jezične sposobnosti da se obrane i založe za sebe, donesu odluke temeljene na informiranosti, razumiju posljedice i komuniciraju u situacijama kad su im osobne granice ugrožene. Zato je u okviru CAP programa posebno razvijena varijanta Special Needs CAP-a za djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom.

Radionice se provode kroz pet dana pri čemu CAP tim najuže surađuje s razrednim učiteljem/učiteljicom u poučavanju djece poimanju tijela, prepoznavanju prava koja se odnose na tijelo i razvijajući samopouzdanje i nezavisnost. Prvi i peti dan s djecom radi razredni učitelj/učiteljica, a drugi, treći i četvrti dan CAP tim.

Kako CAP program pristupa prevenciji

CAP osnažuje djecu povećanjem svjesnosti o tome da imaju osnovna ljudska prava i poučavajući ih prevencijskim strategijama koje im pomažu zadržati ta prava.

Iako su tradicionalne strategije prevencije, poput upozoravanja djece na moguće opasnosti, korisne, one ne jamče djeci sigurnost niti ih čine manje ranjivom. Primjerice, ne štite djecu od zlostavljača koji su im poznati! CAP-ove prevencijske strategije polaze od dječjih sposobnosti, a ne od ograničavanja dječjih aktivnosti i očekivanja da roditelji mogu u svakom trenutku biti pokraj svoje djece i nadgledati ih. CAP djecu poučava što mogu sama učiniti ako se nađu u opasnoj situaciji, s kim o tome mogu razgovarati i kako tražiti pomoć i podršku.

CAP-ov pristup prevenciji može se opisati kao “edukacija o prevenciji” zlostavljanja kojom se smanjuje dječja ranjivost kroz:

- davanje razvojno primjerenih informacija
- poticanje i osnaživanje za korištenje različitih samozaštitnih strategija
- upućivanje djece na traženje podrške od vršnjaka i odraslih kojima vjeruju kako bi smanjili svoju izoliranost.

Provedba CAP programa u Hrvatskoj

Udruga roditelja “Korak po korak” uspostavila je 1999. suradnju s Međunarodnim centrom za prevenciju napada (International Center for Assault Prevention – ICAP) iz Sewella, New Jersey, SAD. ICAP je središnjica svih CAP projekata širom svijeta i trening centar koji pomaže uvođenje CAP programa u pojedinim državama. Tom inicijativom Udruga Hrvatska je postala **14. država u svijetu** koja je uvela CAP program. Zbog uspjeha u provedbi programa, ICAP je 2008. godine dodijelio Udruzi status **Regionalnog trening centra za CAP.**

Udruga roditelja “Korak po korak” započela je s pilot-provedbom **Osnovnog CAP** programa u 13 osnovnih škola u različitim dijelovima Hrvatske **2000. godine.** Predškolski CAP provodi se od 2003., Teen CAP od 2008., a Special Needs CAP od 2010. godine

Broj ustanova koje provode CAP varira iz godine u godinu, a na državnoj razini najzastupljeniji je Osnovni CAP program koji je tijekom 2013. godine proveden u 74 osnovne škole. U provedbi Predškolskog CAP programa u 2013. godini je sudjelovalo 34 vrtića, u provedbi Teen CAP programa 25 škola, a Special Needs (SN) CAP program za djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom proveden je u 4 ustanove za odgoj i obrazovanje.

GODINA	BROJ PREDAVANJA ZA OSOBLJE ŠKOLA/VRTIĆA	BROJ PRISUTNIH DJELATNIKA	BROJ PREDAVANJA ZA RODITELJE	BROJ PRISUTNIH RODITELJA	BROJ RADIONICA ZA DJECU	BROJ PRISUTNE DJECE
2000.	13	501	25	546	38	908
2001.	22	835	69	1.571	103	2.474
2002.	39	1.467	97	2.258	155	3.435
2003.	58	792	98	2.517	164	3.634
2004.	39	819	68	1.831	95	2.503
2005.	78	1.776	153	3.857	243	5.130
2006.	66	892	140	3.177	208	4.319
2007.	74	806	160	3.700	247	5.285
2008.	82	1.125	143	3.549	241	4.910
2009.	103	1.764	190	4.355	375	6.444
2010.	95	1.340	177	4.068	331	6.361
2011.	105	1.100	191	3.796	335	5.703
2012.	104	1.288	216	4.494	348	6.768
2013.	38	1.107	241	4.826	426	7.913
UKUPNO:	916	15.612	1.968	44.545	3.309	65.787

65.787

djece

Zahvaljujući širokoj i dobro razvijenoj mreži CAP pomagača CAP program se u ovih 15 godina proširio na cijelu Republiku Hrvatsku, a provedbom je do kraja 2013. godine obuhvaćeno:

44.545

roditelja

15.612

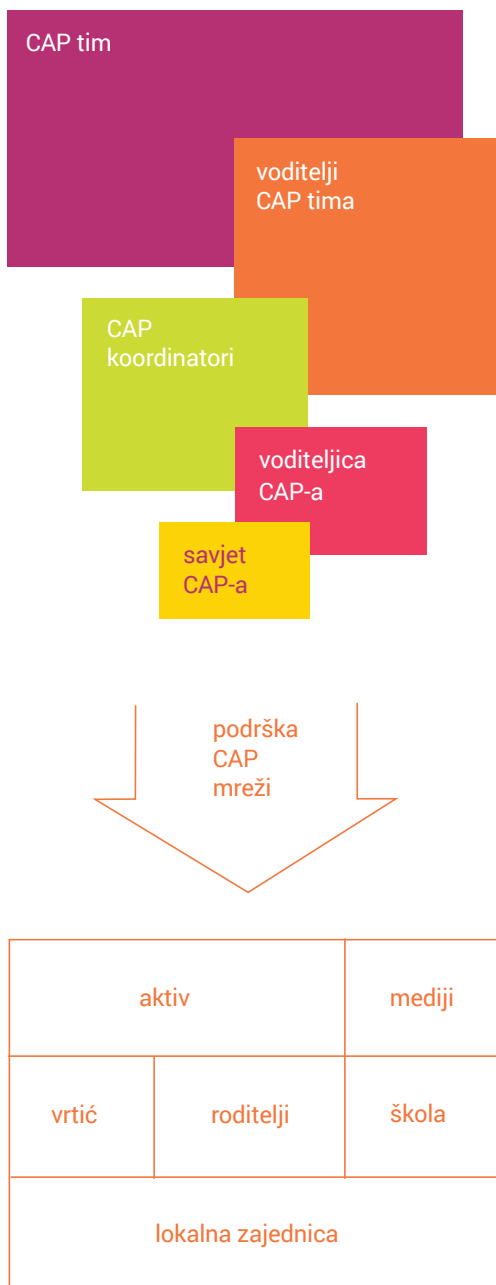
zaposlenih u
odgojno-obrazovnim
ustanovama

Mreža podrške CAP programu

CAP mrežu u Hrvatskoj čini **250** aktivnih pomagača educiranih za provedbu CAP programa, **15** CAP trenera, **30** CAP koordinatora, voditeljica i asistentica CAP programa, te 7 članova savjeta CAP programa.

- **CAP pomagači** su osobe koje su prošle propisanu edukaciju i stekle certifikat za primjenu neke od varijanti CAP programa. CAP pomagači potpisuju izjavu o suradnji na provedbi CAP programa kojom su potvrdile razumijevanje i prihvaćanje autorskih prava CAP programa i licencu Udruge roditelja, kao i sudjelovanje u superviziji i stručnim usavršavanjima. U Hrvatskoj ima otprilike 1800 educiranih CAP pomagača, ali samo 250 aktivnih zaista provodi CAP program.
- **CAP treneri** su osobe s višegodišnjim iskustvom u provedbi CAP programa ili su prošle obuku u organizaciji ICAP-a (International Centre for Child Assault Prevention) i ovlaštene su za provedbu CAP seminara, odnosno za edukaciju CAP pomagača.
- **CAP koordinatori** koordiniraju rad CAP timova koji djeluje na određenom području (županija ili grad) – od planiranja, provedbe i evaluacije aktivnosti programa do izvještavanja o realizaciji. Rade na promidžbi programa u javnosti i pred stručnim i tijelima vlasti. Osobito brinu o tome da se program izvodi na način koji je propisan od strane ICAP-a jer jedino to jamči da će CAP-ove osnažujuće poruke biti učinkovito prenesene djeci i odraslima.
- **Voditeljica CAP programa** je zadužena za unapređenje kvalitete programa, provođenje organizacijske supervizije (sastanak CAP koordinatora), koncipiranje i organizacija stručnog usavršavanja CAP timova (radionice), suradnja s državnim i lokalnim upravama te drugim ustanovama usmjerenim na zaštitu prava i interesa djece, suradnja s partnerima u provedbi projekata, informiranje javnosti putem nastupa u medijima, te prezentiranje programa na stručnim skupovima. **Asistentica CAP programa** je zadužena za prijavu na natječaje u dogovoru s voditeljicom CAP programa, organizaciju i praćenje realizacije projektnih aktivnosti, izvještavanje o realizaciji programa, te redovitu komunikaciju s CAP koordinatorima i pojedinim timovima oko provedbe programa.
- **Savjet CAP programa** neformalno je tijelo koje ima za cilj unapređenje, razvoj i širenje programa, odnosno jačanje kapaciteta Udruge roditelja “Korak po korak” u funkciji Regionalnog trening centra International Center for Assault Prevention za Hrvatsku te periodično održava sastanke.

Podršku i pripremu za provedbu CAP programa hrvatskim odgojno-obrazovnim ustanovama osigurava **Udruga roditelja "Korak po korak"**. U Udruzi su angažirani roditelji i stručnjaci koji rade s djecom i za djecu. Udruga je CAP program počela uvoditi 1999. godine, dok je pilot-provedba programa u školama započela 2000. godine.

Udruga je nevladina i neprofitna organizacija osnovana 1996. godine, koja podupire razvoj demokratskih odnosa u društvu kroz zaštitu, poštovanje i zalaganje za prava i interese djece i obitelji, jačanje glasa roditelja u kreiranju politika i odluka koje se tiču djece i obitelji te promicanje vrijednosti društva usmjerenog na djecu.

Prepoznatljivost Udruge jest u aktivnostima edukacije, savjetovanja, podrške i izdavaštva radi:

- promicanja prava djece i njihovih obitelji na dostojan život;
- zalaganja za pozitivno roditeljstvo koje je u najboljem interesu djeteta;
- suradnje s predškolskim, školskim i drugim ustanovama koje skrbe o djeci i obitelji;
- poticanja i podržavanja obrazovne politike koja omogućuje jednake prilike i pristup kvalitetnom osnovnom obrazovanju koje je besplatno i obvezno za svu djecu;
- poticanja i podupiranja samoorganiziranja i dobrovoljnog djelovanja roditelja radi aktivnog sudjelovanja u svim pitanjima koja su značajna za njihovu djecu i obitelji;
- poticanja i podržavanja primjene metodologije usmjerene na djecu u vrtićima i osnovnim školama, radi stvaranja okruženja za učenje u kojem djeca uče s radošću, stalno produbljujući svoje razumijevanje onoga što uče, i usvajaju demokratske stavove, vrijednosti i ponašanje;
- poticanja rada s odraslima, ponajprije roditeljima, učiteljima i odgajateljima, radi promicanja interkulturalizma, multikulturalizma, inkluzije, prevencije zlostavljanja djece, prevencije različitih oblika ovisnosti, te uspostavljanja kvalitetnih standarda i promjena u praksi koje će voditi poboljšanju životnih uvjeta djece i odraslih;
- poticanja i zagovaranja partnerskog odnosa djece i odraslih u svim pitanjima koja utječu na njihova prava; poticanje socijalno odgovornog poslovnog sektora kako bi se potpunije zadovoljile potrebe djece i njihovih roditelja;
- suradnje s državnim institucijama i srodnim udrugama u promicanju vrijednosti društva usmjerenog na djecu.

Evaluacija i kontrola kvalitete

CAP je sinonim za **visokokvalitetan i sveobuhvatan program za djecu.**

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (doc. dr. sc. Vesna Vlahović-Štetić i prof. dr. sc. Vlasta Vizek Vidović) proveo je znanstvenu evaluaciju programa 2000. godine i preporučio ga za daljnju primjenu.

S ciljem očuvanja kvalitete tijekom provedbe programa u svakoj školi ili vrtiću redovito se provodi evaluacija svih komponenata.

Rezultati iz godine u godinu pokazuju stabilne i visoke vrijednosti. Tako se predavanja za osoblje škola i roditelje ocjenjuju na skali od 1 do 5, pri čemu su najmanje ocjene za novost teme (3,0 do 3,5), ocjene za zanimljivost i primjenjivost sadržaja kreću se od 4,4 do 4,8 a za pripremljenost voditelja i opća ocjena za predavanje od 4,7 do 5,0. Djeca također visoko ocjenjuju dječju radionicu: oko 90% izjavljuje da su se dobro osjećala na radionici, oko 92-96% da im se jako sviđalo i oko 97-100% da su puno naučili na radionici. Njih oko 70% nakon radionice dolazi na individualni razgovor s CAP pomagačima.

Jamstvo očuvanja kvalitete programa su i aktivnosti koje se organiziraju s ciljem unapređenja i ujednačavanja rada CAP timova diljem Hrvatske:

- **Sastanak planiranja** – održava se za sve CAP timove tijekom rujna i listopada i vodi ih koordinador. Kroz sastanke planiranja dogovaraju se sve buduće aktivnosti vezane uz provedbu CAP programa za tekuću školsku godinu.
- **Intervizijski sastanak** – nakon provedbe programa, tijekom svibnja i lipnja, CAP tim škole/vrtića i njihov voditelj, a zatim voditelji timova i CAP koordinador za područje grada/županije, analiziraju i evaluiraju aktivnosti i rezultate.
- **Organizacijska supervizija** – sastanak CAP koordinadora iz svih županija na kojem se rezultati uspoređuju s provedbom u drugim gradovima i županijama i koriste kao polazište za planove za narednu godinu.

“Program je izvanredno prihvaćen od svih sudionika, a najviše od učenika jer uče kroz igrokaze, tj. igru. O zadovoljstvu djece najbolje govore fotografije s radionica, njihovi crteži i razgovori nakon radionica. Uvijek pitaju CAP tim hoće li doći ponovno.”

OŠ Ivana Gorana Kovačića,
Duga Resa

Naslov brošure

Svako dijete ima pravo biti sigurno,
jako i slobodno – 15 godina CAP-a

Izdavač

Udruga roditelja "Korak po korak"

Za izdavača

Silvija Stanić

Autorice

Marija Maljković
Martina Horvat

Lektorica

Marina Vujčić

Grafički dizajn

Romana Rođaković

Tisak

Correctus media

Godina izdanja

2014.

Naklada

400

Tiskanje ove publikacije
omogućilo je Ministarstvo
znanosti, obrazovanja i sporta.

ministarstvo
znanosti
obrazovanja
i sporta

Udruga roditelja
KORAK PO KORAK

Ilica 73, Zagreb
tel. 01/4855-578, fax. 01/4847-598
info@udrugaroditeljapkj.hr
www.udrugaroditeljapkj.hr

International Center
for Assault Prevention (ICAP)
900 Hollydell Court, Sewell, NJ 08080, USA
www.internationalcap.org